

OMAMA

Kaitseliidu Lõuna-Eesti malevate häälekandja

Nr. 120
Detsember 2009

10 aastat Oma Maad

Sõjajärgel vägeval Kaitseliidul oli enamikul malevatest oma ajaleht, maleva teataja, mis ilmus kaks korda kuus, mille tellimine malevlastel oli kohustuslik ja mille järele oli tõsine vajadus, sest telefone oli vähe, muudest tänapäevastest sidevõimalustest rääkimata. Teatajad töid päralt maleva pealiku korraldusi, autasustamisi, ülendusi, õppekavu, koosseisude nimekirju, aga ka peastaabi suuniseid ja üldriiklikke juhendeid. Enne N Liidu okupatsiooni 1940. aastal oli Kaitseliidus kokku 60 000 meest, mis teeb keskmiselt 4000 meest maleva kohta. Side oma ajalehe näol oli hädavajalik. Praegune 20 aastat tagasi taastatud Kaitseliit on kordades väiksem, sidevõimalused aga kordades paremad. Seega pole oma ajalehel enam esmast sideülesannet, valgustav, õhutatav, kaitsetahet virgutav ülesanne aga küll. Nõnda püüdis meie peastaab 90ndate aastate lõppuolel taaselustada malevate ajalehti, mis õnnestus aga vaid osaliselt. Ainukesena jäi püsima Sakala, Valgamaa, Võrumaa, Põlva ja Tartu maleva ühine kuuleht Oma Maa, mille esiknumber ilmus 2000. aasta jaanuaris. Ajalehe väljaandmise hool ja ka rahamure jäi Sakala maleva kanda, teised algatajad toetasid peamiselt tiraazji kinnimaksimisega: Valgamaa malev – 50 lehte, Võrumaa ja Põlva malev kumbki – 40, Tartu malev tagasihoidlikult algul 20, siis 30, Rapla malev, kes algatajate hulka ei kuulunud, – 20, piirivalve – 40. Sakala malev müüs Sakala Sõjameeste Ühingu u 20 lehte, oma malevlastele 50 ning Viljandimaa omavalitsustele, raamatukogudele ja koolidele 40, ülejäänud malevad ostsid paari lehte kaupa, Kaitseliidu Peastaab kümnekond. Nõnda said kaetud trükikulud. Lehed tuli kätte toimetada käsipostiga, millega kaasnesid kõikumised lehe päralejõudmise kuupäevades.

Teatavasti ei loeta tänapäeval ei raamatuid ega ajalehti sellise huviga nagu vanasti. Teavet voogab uksest ja aknast, ole mees ja vali. Ka pilkupüüd-vaid suurte piltidega päevalehti ainult sirvitakse ja silmitsetakse. Tõsisemad lood huvitavad ainult vanemaid tõsiste huvidega inimesi. Kord kuus ilmuv Oma Maa, odavamal paberil must-valgel trükiga, otsis oma lugejat ja leidiski esimeste aastate jooksul. See oli keskeas või vanemgi mees/naine, keda huvitas Eesti Vabariigi ajalugu, mille osaline kas võitlejana või kannatajana ta ise olnud. See lugeja oli kaitseliitlane või Kaitseliidu sõber, kes tundis hästi Eesti liitlast ja vaenlast ning jälgis Oma Maa vahenduselgi nende käekäiku. Toime-

tusel ja lugejal oli ühine mure Eesti tuleviku pärast ja ühine püüd turgutada kodaniku kaitsetahet. Oma Maale tekkis lugejaid väljapoole Kaitseliitu. Mitmed kohapealsed tellijad saatsid ajalehte Saksamaale, Kanadasse, Taani, Rootsi ja isegi Iisraeli. Sakala malev saatis Oma Maad vahetuspostina Rootsi ja Soome. Ajaleht on leidnud oma sõprade ringi, kus pannakse kausta iga number ja otsitakse asendusnumber või tellitakse koopia, kui mõni leht on vahepealt puudu. Kõik see aga ei tähenda, et Oma Maad loetaks hulgaliselt, kahjuks nii see on.

Oma Maa sai algtoke Sakala maleva pealikul kpt Mati Mummit, kes mõistis, et Kaitseliidu ülesanne pole üksnes sõjaline ettevalmistus. Tema seisukohta jagas Sakala Noorte Kotkaste ja Kodutütarde Sõprade Seltsi esimees Valev Kaska. Kpt Mummi selgitustöö tulemusel hakkasid ajalehe väljaandmist toetama Valgamaa maleva pealik ltn Tõnu Kõivastik, Võrumaa maleva pealik kpt Aigar Liping, Põlva maleva pealik ltn Karl Oberg, Tartu maleva pealik ltn Asko Aren ja Jõgeva maleva pealik kpt Ants Nurk. Mõttest haaras kinni ja soovitas lehele nime Viljandi muuseumi direktor Jaak Pihlak, kes lähtus sõjajärgse Viljandis välja antud parempoolse ajalehe Oma Maa kursist ja nimest. Algul oli õnnestumises kahtlejaid küllap rohkem kui uskujaid. Ennustati, et üle kolme numbri see leht ei ilmu. Mõni aasta hiljem seadis Kaitseliidu ülem mjr Leesik lehe otstarbekuse taas kahtluse alla soovitatades teha pigem ühte (ta mõtles ajakirja Kaitse Kodu) hästi kui küllustada jõude mitme peale. Võitis aga arusaam, et oma nurga asju saab kõige paremini ajada oma nurgas. Oma Maa hakkas kohe avaldama Lõuna-Eesti malevate ajalugu, tutvustama siinsete Vabadussõja ohvitseride ja sangerite tegusid, kaardistas Viljandimaa pärit kindralite jt kõrgete ohvitseride sünnikohti, kutsus üles püstitama mälestuskive ja -tahvleid, meenutas Lõuna-Eestis peetud lahinguid ja metsavendade vastupanu – kes seda oleks teinud peale kohalike. Esimesel ilmumisaastal toimetas ajalehte pr Jaanika Kressa.

Oma Maal kujunes kiiresti ja püsis kirjasaatjate ring. Võrumaal tegi kaastööd väljapaistev ajalootundja ja kodulooürija Valdur Raudvassar, Põlvast kirjutas lehele algusest peale ajakirjanik Aare Lepaste, Valgamaalt Arvi Sock, Tartust Jaanika Ojaköiv, Jõgevalt ajaloo- ja kodulooürija Ülo Pärn, Sakalast metsaülem, looduse ja eisaade töö austaja Jaak Põldma jpt. Kõik nad olid kaitseliitlased ja Kaitseliidu

• Enn Tarto

taastajad kohapeal. Ajaloo teemadest kõige värskeimat – vastupullikumist – hakkas kandma Enn Tarto. Temaga liitusid Mart Niklus, Kalju Mätik, August Puuste, Alfred Käärmann jt N Liidu vangilaagrite kogemusega vabadusvõitlejad. Nende puhul võib juba väita, et kajastatud aines hõlmas kogu Eestit ja mitte ainult Eestit. Kitsamatel teemadel, mis puudutasid Lõuna-Eesti malevate elu, seega õppusi, naiskodukaitsjate, noorkotkaste ja kodutütarde tegevust, kirjutasid korduvalt malevate pealikud ja teised ametnikud: Lauri Nälk, Valdur Kiik, Raivo Asuküla, Kerstin Käärik, Malle Lohk, Maire Juus – Sakalast; Aile Vals – Põlvast, Olga Jürma ja Ülo Pärn – Jõgevalt; Jaanika Ojaköiv – Tartust; Silver Sild – Võrumaal; Arvi Sock ja Vello Jaska – Valgamaalt; Hannes Reinomägi – Virust. Üldhaaravamatel teemadel, nagu muinsuskaitse, sõjaajalugu, Kaitseliidu roll ja areng, eesti sõdur saksa mündris, maausk jm, kirjutasid Trivimi Velliste, Mart Laar, Benno Leesik, Raivo Lumiste, Ahto Kaasik jt. Tallinna Põhjaapiirkonna Vabadusvõitlejate hulka kuulus Ralf Kaup kirjeldas oma 600-km jalgsirännakut läbi Baltikumit 1991. aastal ja Vabadussõja Võidusamba eel- ning saamislugusid. Korduvalt on Kaitseliiduga seonduvatel teemadel kirjutanud ajaloolane Kaupo Deemant, kes ka ise on kaitseliitlane. Erik Pinka, Vabadussõja kangelase koltn Friedrich Pinka poeg, on kirjutanud isa lahinguteist ja sõjajärgset Kaitseliidust. Tänuväärne valgust heitis eestlaste väljaandmisele Rootsis hr Jaan Sepp (s. 1917), andes sündinust ülevaate Rootsi tollaste ajalehtede kaudu. Härra August Puuste (s.1913) kirjutas oma mälestuste põhjal ulatusliku ülevaate

• Mati Mumm

• Ants Sild

kunagisest Norilski sunnitöölaagri mässust. Kõiki kaasautoreid ei jõua nimetada, ütle mata on veel see, et kõik on lähtunud missioonitundest, honorari pole olnud maksta. Ajakirjanik Ants Sild, kes on olnud üks Oma Maa kujundajaid ja liinilhooldjaid, pälvib oma pikaaegse rahvusliku tegevuse eest kogu Eesti tänu. Ta on algatanud mitu ülemaalist rahvusliku elujõu tugevdamise liikumist, viimane neist on vast laste murede laulu ja – keele peod üle Eesti. Ta on hoolitsenud ka selle eest, et Oma Maa lugejal oleks avaram pilk eesti kultuurile ja arusaam püsisväärtustest, millel põhineb kaitsetahe. Ta on palju mõelnud eesti poiste teistele, selle nimel uksti kulutanud ja seni asjata. Ta hindab mehelikkuse kasvatamist ja taunib poiste

• Ants Nurk

• Valdur Raudvassar

lodevust. Eeskujuks on ta seadnud Kristjan Palusalu.

Oma Maa tekstide on karikatuuridega aidanud ilmetada kunagine Viljandi linnapea Heiki Raudla, ltn Lauri Nälk ja mjr Mehis Born. Neilt oleks vast rohkemgi pilte tulnud, kuid toimetust ei sõandanud tihedamini paluda. Buda munga roll sel toimetajal! Arvestades põlve otsas tegemise võimalusi on ajalehe pildid mõnikord kehvapoolsed. Põltsamaa trükikoda Vali Press, kus leht valmib, on seevastu tihti imet teinud ja pildid on ikkagi vaadatavad. Suur tänu kõigile siin nimetatud ja ka nimetatamata osalistele, kes Oma Maad 10 aasta jooksul on teinud.

Priit Silla,
toimetaja

OMA MAA

Viljandi, detsember 2009

Oma Maal väike juubel

2000. aasta jaanuaris ilmus Kaitseliidu Lõuna-Eesti malevate häälekandja Oma Maa esinumber. Väljaandja: Sakala malev, pealik kpt Mati Mumm, toimetajad Jaanika Kressa ja Priit Silla. Juhtkirjas on ülevaet: Oma Maa kajastab Eesti riigis toimunud sündmusi, kusjuures erilne koht kuulub Kaitseliidu Lõuna-Eesti ringkonnale. Rõhku pannakse ka patriootlikule kasvatusele ja kodanikuõpetusele koolis. Neid võetud põhimõtteid, sihte, on kogu 10 aasta jooksul järgitud leheveergudel avaldatud kirjutistega. Lõuna-Eesti Kaitseliidu malevate töödest-tegemistest on alati antud hea ülevaade ja lisaks on lugejaid informeeritud tähtsamatest riiklikest sündmustest ja riigikaitse küsimustest.

• Maleva auliige August Puuste

Kaitseliit kui vabatahtlik relvastatud struktuurüksus on enesekaitsetahte arendamise peamine õppebaas. Kaitsetahte peab tekkima ühiskonnas. Kaitseliidu isikkoosseis peaks pidevalt suurenema, et olla kande osa riigi kaitsevõimest. Enne 1940. aasta okupatsiooni oli Kaitseliidus ligemale 60 000 relvastatud meest. Väljaviõte Kaitseliidu ülema kin-mjr Roska (hiljem Orasmaa) käskkirjast nr 86, 14. detsember 1934: „Iga Eesti Vabariigi kodaniku auks ning ülimalt kohustuseks oma kodumaa vastu on olla kaitseliitlane. Iga kaitseliitlase kohuseks on: p.1 kaitsta Eesti Vabariiki ja tema põhiseaduslikku korda, vajaduse korral selleks ohverdada oma elu.“ Ka praegune põlvkond peaks pidama kohustuseks ja auks kuulumist Kaitseliitu. Me asume geopoliitilises murdekohas ja peame alati valmis olema ohtudele vastu astuma. 1937. aastal riigikaitse moderniseerimise vajadust põhjendades ütles kindral Laidoner: „Välisabi ükskõik mis kujul on mõeldav vaid siis, kui me ise oleme suutelised end kaitsema vähemalt sõja algusperioodil ega varise kokku esimeste löökide all.“ Vabadus on suurim väärtus, mida elu võib meile anda. Peame oskama seda ka väärikalt kanda ja kaitsta.

August Puuste, kaitseliitlane 1934. aastast

TEGELANE MENUSERIAALIST
„KAITSE KODUKESET LINNA“...

Tänu ja tunnustus OMA MAA loojatele ja tegijatele

OMA MAA 120. numbril ilmumise korral täname ja tunnustame kõiki OMA MAA loojaid ja tegijaid, eelkõige proua Kerstin Käärikut ja härrasid Priit Sillat, Ants Silda ja Vello Jaskat. Kaitseliidu Lõuna-Eesti malevate häälekandja OMA MAA on ülivajalik riigikaitsealine väijaanne. Ajalehe

kaudu saavad kaitseliitlased, noorkotkad, kodutütred ja naiskodukaitse liikmed teavet toimunud üritustest ja ajalehe kaudu talletatakse teave sündmustest ja inimestest ajalool tarbeks. Tuleb tunnustada Priit Silla ja teiste toimetajate veendumust, et ajalugu on osa riigikaitsest.

Tore on, et OMA MAAL jätkus julgust käsitleda vastupanuliikumist Eestis aastail 1955-1991. See on suur riigikaitse võit! Soovin jõuda OMA MAA toimetusele jätkata Eesti riigi ja rahva teenimist ning kui võimalik, siis aeg-ajalt käsitleda veidi pikemalt Eesti Vabariigi

est välismissioonidel osalejate (osalenute) probleeme!

Lugupidamisega
Enn Tarto
vabadusvõitleja
Kaitseliidu auliige
Kaitseliidu Vanematekogu liige

X aastat Oma Maa-ga

Peagi täitub mul 20 aastat kaitseliitlasena, sellest viimased kümme aastat koos Kaitseliidu Lõuna-Eesti häälekandjaga Oma Maa. Millist rolli on täitnud minu jaoks see Kaitseliidu häälekandja? Metsakurius pensinärina elades võin endale lubada nautida Eesti meedia väljaandeid paberikandjal. Kodusse jõudvat 5 ajalehest ja 8 ajakirjast on kummaski ainult üks, mis väärrib n-õ kaanest-kaaneni läbilugemist: ajalehtedest Oma Maa ja ajakirjadest Kultuur ja elu. Oma Maa esimeses numbris kirjutab kpt Mati Mumm: „...Samas on

puudu just ajaleht, kus käsitletakse riigikaitse küsimusi ja mis oleks tugev isamaalisuse kasvatuse levitaja.“ Meie ajalehe lugejana võin öelda, et seda eesmärki on „Oma Maa“ suutnud suurepäraselt täita. Kaitseliidule rasketel aastatel, kui purustati territoriaalkaitse üles ehitatud Kaitseliit, oli Oma Maa see vaimne tugi, mis hoidis ülal aatelippu lauslolluste keskel. See on nüüd juba möödunud ja täna on Kaitseliidu roll Eesti jaoks reaalsus. Iga ajaleht on toimetajate mõtte kandjaks (v.a. erakondade ajalehed). Oma Maa toimetust on suutnud hoida kõrgel isamaalisuse vai-

mu. Oma sõja-ajaloolis isikuid tutvustavates artiklites on Priit Silla suutnud siduda tänased tegijad oma eelkäijatega ja katta okupatsioonijärgset ajalool „musta aegu“. Toimetust on suutnud kaasata kirjutama tuntud patriote nagu Enn Tarto ja Trivimi Velliste. Valgamaa kaitseliitlaste tegemistest on aktiivselt teavitatud oma artiklitega Vello Jaska. On suur väärtus, kui üks ajaleht ei häbene tunnustamast isamaalisust, rahvuslust, kaitsetahte, nimetades asju õigete nimedega. Sellist vaimset õlatunnet on meil jätkuvalt tarvis tänases globaliseerivas maailmas.

Jõudu sulle paljudeks aastateks austatud „Oma Maa“ toimetust.

Sinu lugeja vbl.
Jaak Põldmaa
Karksi malevkond

Põlva maleva (edu)lugu kohalikus ajakirjanduses

KL Põlva Malev asutati iseseisvana 22. märtsil 1990. Sellest kuupäevast pärineb Põlva Maavalitsuse saalis toimunud koosoleku protokoll, millega otustati taasasutada Põhja-Võrumaa Kaitseliidu lippkond asukohaga Põlvas. Usutavasti pole Eestis üllilisi palju neid maakondi, kus kaitsetahtest ja isamaalisusest pakatavate eesti meste ja naiste tegevust võtnuks kajastada kohalik meedia. Just seetõttu väärrib esiletõstmist, et asjaloodud maleva tegevust toetas igati kohalik maakonnaleht, sest 29. mail 1990 ilmus ajalehes Koit Eesti Kaitseliidu Põlva Maleva põhikirja projekt. Põhikirja ise kinnitati maavalitsuses pärast kosmeetiliste paranduste sisseviimist juba päev hiljem. Sellest ajast saadik on Põlva

maleva (edu)lood leidnud kindla koha Koitu veergudel. Olgu siis kirjutiste sisuks isamaalised arvamused, üleskutsed loomaks kaasa riigipühade tähistamisel ja teemakohastel ettevõtetel. Mõistagi pakuvad maakonnalehe lugejatele huvi ülevaatelood maleva väljaõppeprotsessist ja kaitseliitlaste, naiskodukaitsete, noorkotkaste ning kodutütard saavutustest nii kohalikel kui ka rahvusvahelisel jõukatsumistel. Tegevuse kajastamisel vajavad eraldi tunnustamist maleva noorteinstruktorid Aile Vals ja Maive Tõemäe, kelle nimed seisavad valdavalt noorkotkaste ja kodutütard tegemisi kajastavate artiklite all. Veelgi lähemaks muutus KL Põlva Maleva ja ajalehe Koit

koostöö 20. märtsil 2003, mil maleva pealik ltn Karl Oberg ja AS-i Põlva Kõli peatoimetaja Kauno Kõima allkirjastasid koostöölepingu, millega pandi alus kord kvartalis ilmuv riigikaitsealase ja -kasvatuse lüki sisuga lehekülje Militarist avaldamisele. Enne seda, 1990. aastate alguses ilmus ka paar numbrit KL Põlva Maleva Teatajat, kuid koopiimasinal paljudatud väljaande maht oli olematu ning ka selle omahind talumatult kõrge. Esimene Militarist, mis kujunes eburaportiks maleva piiridest väljunud lugejaskonnale, ilmus maakonnalehe embuses maleva 13. aastapäeval, 22. märtsil 2003. Kolmel järjestikusel aastal toimetatud Militarist muutus ajalooks 2005. aastal. Selleks

ajaks oli kaitseliitlastele kättesaadavaks muutunud ajakiri Kaitse Kodu, mille mahust ja sisust tulenevalt polnud enam vajadust anda välja maleva enda häälekandjat. Liiatigi hakkas vaid kord kvartalis ilmus Militarist pärssima maleva tegevuskajastuse operatiivsus. Koostöö kohaliku meediaga on Põlva maleval jätkuvalt väga hea, lisaks Koitude ütleb maleva tegevuse kajastamisel sõna sekka ka Põlvast eetrissse minev Raadio Marta, nagu rõhutas maleva pealik mjr Tarmo Sütt.

Aare Lepaste

Valgamaa malev ajakirjanduses

Valgamaa malevas toimuv on olnud pidevalt elanike huviobjekt. Maleva töid ja tegemisi on kajastanud järjekindlalt Valga maakonna ajaleht Valgamaalane. Viimastel aastatel on aga infokanaleid juurdegi tulnud. Tõrva piirkonnas toimunud Kaitseliidu üritusi on kirjeldanud kohalik ajaleht Helme-Tõrva Elu ning isegi Tõrva linna koduleht. Mitmel puhul on olnud Valgamaa malevas tehtava edastajaks ka kohalik raadio Ruut FM. Suuremaid, kogu Valga maakonda hõlmavaid üritusi on kajastanud isegi Lõuna-Eesti suurim infokanal LõunaEesti. Valgamaa maleva ja tema eriorganisatsioonide taasloomisega seonduvat on kajastanud maakonnalehes nii kutselised ajakirjanikud kui ka maleva taastamisega seotud isikud. Maleva algusaastatel on olnud põhilisemateks sündmuste edastajateks kpt Jaan Kroon, kpt Harri Tromp, ltn Alfred Sild, ltn Toomas Duvin, mjr Tõnu Kõivastik, v-veb Arvi Sökk, v-srs Uno Kikkas, n-srs Anu Lillipuu, n-srs Jaana Ukkur, n-srs Rainer

Leesmaa, kpr Olesija Krivka ja paljud teised. Kajastamist on leidnud Valgamaa maleva taastamiskooolekul arutluse all olnud küsimused, maleva tegevuse esile kerkinud raskused ja edusammud, liikmeskonna suurenemine, õppused, seltsi-elu ja traditsioonid, noorteorganisatsioonide ja naiskodukaitse taasloomisega seonduv jne. 2002. aastal valiti mind Valgamaa maleva propagandapealikuks. Sellest ajast alates olen püüdnud osaleda enamikul maleva korraldatud õppustest ja teavitada ajakirjanduse vahendust toimunust ka maakonna elanikke. Artiklite peamõtetes olen tõstnud esiplaanile Kaitseliidu põhieesmärkidest tuleneva, pidades seejuures silmas ka kaitseliitlaste, eriti noorte isamaalist kasvatust. Väga tõhus on seda teha Eesti Vabariigi heaks getusend kulaalste sõjameeste ja riigitegelaste teeneid elustades. Artiklis „Valgalased austasid Kaitseliidu taasloojat kindralmajor Johannes Orasmaad tema 115. sünniaastapäeva puhul“

on lugeda sellest, et Orasmaa nimetahvil ees toimunud mälestusmitingul osales suhteliselt palju isamaalises meelestatud inimesi, sh ka noori. Kirjeldades Johannes Orasmaa (Roska) ennastalgavat võitlust Eesti Vabariigi sõlmutumise ja iseseisvuse eest, mõistavad noored, et vabadus ei ole teavast antud privileeg. Vabadus tuleb kätte võideld ja seejärel teda hoida ning kaitsta. Valgamaal on sündinud ja kasvanud ka kuulsad vabadusvõitlejad kindralleitnant Paul-Adolf Lill, kindralmajor Aleksander Jaakson ning kindralmajor Jaan Soots. Ka nende sõjameeste võitluste elustamine ja kirjeldamine on tõhusaks vahendiks noorte isamaa-armastuse süvendamiseks. Aga teadupärast meeldib kaitseliitlastele pidevalt tegutseda ja oma võitlusvõimet arendada. See kajastub edukalt ka Valgamaalase veergudel. Sven Andersoni artiklis „Erna retkele soovijad raiisid Valgamaa metsades“ kirjeldab autor neid takistusi, mis võistlejad trassil ees oodata võivad. Kuigi see

võitlust ei ole kergete killast, on osavõtjate tase aasta-aastalt tõusnud. Valgamaa jõustrukturi - Valga politseiprefektuuri, Kaitseliidu Valgamaa maleva ja Valga piirivalvepiirkonna meeskondade - vahel on toimunud ka mitmeid laskevõistlusi. Minu artikkel „Metsnikul võistlesid kaitsesejõudude laskurid mitmesuguste relvadega“ annab lugejale ülevaate sellest, et meie maakonnas on jõustruktuur, mis suudab oma rahvast vajaduse korral kaitsta. Aga lugejad on saanud teavet ka sellest, et maakonna jõustruktuuride esindajad arendavad oma füüsilisi võimeid ka näiteks jalgpalliväljakul. Ka riikliku tähtsusega üritustest on Valgamaalase veergudel lugeda olnud. Mitu artiklit ilmus Eesti Kaitseväge ühest suuremast ja tähtsamast õppusest kevadum 2005, mille tegevus ulatus Viljandi -, Võru ning Valgamaalegi. Seda enam, et nimetatud suurõppusest võitis osa ka teatav osa Valgamaa maleva kaitseliitlasti. Ka Kaitseliidu Valgamaa maleva või-

mekuse edendamise on olnud ajakirjanduse teemaks. Olen kirjutanud maleva masinapargi täienemisest loos „Kaitseliidu Valgamaa maleva sai juurde seitse DAF-tüüpi veoautot“. Valgamaa maleva arengusündkandest on rääkinud ajakirjanikele Valgamaa maleva pealik kapten Rein Luhaväli. Emotsionaalse laengu andis lehe lugejatele muidugi ka artikkel, mis kajastas 22. juunil Lätis Cesise linnas toimunud Võnnu lahingu, 90. aastapäevale pühendatud kaitsevõjaparaadi. Esindatud olid ka Valgamaa maleva kaitseliitlased eesotsas maleva pealiku kpt Rein Luhaväljaga. Üksikasjalikult on kirjeldatud ajalehes Valgamaalane ka maleva noorteorganisatsioonide ja naiskodukaitse Valgamaa ringkonna tegemisi. Artiklis „Kaitseliidu Valgamaa maleva noored kotkad ja kodutütred osalesid võitlusmatkal „Kuperjanovlaste rada 2008“ räägitakse sellest, et noorte aktiivsus maleva tegemistes kaasa lüüa üha suureneb. Maleva noortejuhid Anu Lillipuu ja Kaimo Vahtra

korraldatud kodutütard ja noorte kotkaste laagrid on ka lugejatele huvi pakkunud. Naiskodukaitse tegemistest on enam tähelepanu pälvinud artikkel, milles kirjeldatakse Valgamaa maleva naiskodukaitse taasloomise kümenda aastapäeva tähistamist, maakaitsepäevadel ja mitmesugilist teistel suurüritusel osalejate toetustamist, mitmetel võistlustel osalemist, tuntud naiskodukaitsete viimsete puhkepaikade korraldamist jne. Kõigest sellest võib järeldada, et maakonnaleht Valgamaalane ja teised mainitud infokanaliid on olnud Valgamaa maleva tegemistest ja lugejaskonna isamaalise kasvatuse süvendamisest huvitatud.

Vello Jaska

Ajaloo vähetuntud lehekülgi

40 aastat Nõukogude Liidu Demokraatliku Liikumise asutamisest

Elu näitas, et vana tuntud tõde - võimul on olnud korrumpeeruda ja absoluutne võim korrumpeerub absoluutselt - kehtis ka Nõukogude impeeriumi kohta. Kui 1917. aastal oli veel palju ideelisi kommuniste, kes arvasid, et rahvas tuleb ikka kaigaga paradiisi ajada, sest rahvas on rumal ja ta ei saa aru, mis talle hea on, siis 1960ndatel võis olla kindel, et valitsev lavvik koosneb peaaegu sajaprotsendiliselt südametunnistuseteta aferistidest, kes olid valmis teenima ükskõik keda.

1960ndateks aastateks oli relvavõitlus juba lõppenud. Viimane katse oli 1956. aastal Ungaris. Oli selge, et üksnes relvajõud kommunistlikku diktatuuri kukutada on vähe tõenäoline. Muidugi mingi fantastiline variant oli, mis oli ka kellelgi isegi kirja pandud. Näiteks Kremli vallutamine mingi rituaalse kogunenise ajal, näiteks parteikongressi ajal, kas või õhudesandiga. Aga ka sellele olid valitsejad mõelnud. Õhudesant lihtsalt osteti ära. Langevarjur-meistersportlane võis sõjaväes saada 200 rubla iga langevarjuhüppe eest, isegi sellise lihtsa hüppe eest, mida koolitõudrukud tegid oma lõbus, ilma et keegi neile selle eest oleks maksnud. Nii Ungari 1956nda kui ka Tšehhoslovakkia sündmused näitasid, et kommunismi oluline reformimine on utopia. Kommunistid tulid võimule ja püsisid võimul nii vale kui ka vägivalla abil, kusjuures, mida kaugele edasi, seda tähtsamaks muutus vale osatähtsus. Ja oli selge, et tarvis on eeskätt võidelda valede vastu ja samuti ka kommunistide poolt levitatavate müütide vastu.

Kas siis laulsime end vabaks

Praegu käibeloleva postkommunistliku poliitmutoloogia kohaselt saime me vabaks tänu "laulvale revolutsioonile". Tahtmatult tekib küsimus, miks me siis juba aastal 1969 vabaks ei saanud, kui toimus esimene laulupidu Eestis. Kindlasti andis meie õõlalaulupidu olulise panuse iseseisvuse saavutamiseks, aidates paljudel inimestel üle saada Stalini ajast jäänud hirmnarkoosist, kuid ainult sellest oleks väheks jäänud. Me saavutasime iseseisvuse kõigi aktsioonide koosmõju tulemusel. Kui suur oli mingi üksiku aktsiooni, mingi rühmituse või üksikisiku tegevuse osatähtsus, seda on raske hinnata. Ja need inimesed, kes aktiivselt tegutsesid iseseisvuse saavutamise nimel, ei pidanud mingit normipäevade arvustust.

Nõukogude Liidu Demokraatlik Liikumine – üks põrandaaluseid vastupanurühmi

Võitlus kommunistliku türannia vastu Eestis kestis

erinevates vormides kogu Nõukogude okupatsiooni aja. Paljusid selle võitluse tahke on valgustatud küllaltki erinevas mahus, mõni asi on aga seniajani jäänud varju. Üheks selliseks on Brežnevi ajal tegutsenud põrandaalune rühmitus nimega Nõukogude Liidu Demokraatlik Liikumine. Kui teadaolevad varem tegutsenud vastupanugrupid koosnesid tavaliselt eestlastest, siis selle asutajad olid eestlased. Kolme neist puutus allkirjutanu isiklikult kokku, ülejäänute kohta võib lugeda Sergei Soldatovi raamatust "Eesti saatuse keerdsõlmes": "Vaatamata ajutistele kordaminekutele hakkasid minu pea kohale kogunema äikesepilved. Mu kontaktid Moskva inimõiguslastega, kriitilised väljendused kehtiva korra ja võimu kohta, ütlesid ühiskondliku demokraatia ja rahvusliku iseseisvuse kasuks ei jäänud võimudele saladuseks... Sellele järgnes omavoli, mil "massilise" koonamise tagajärjel vallandati umbes kümnetuhandelisest TPI personalist üksainus isik – nende ridade kirjutaja. Samas polnud mul kunagi ei tööalaseid märkusi ega noomitusi.... Peale võimuhaaramist Brežnevi rühmituse poolt 1964. aastal algas Nõukogude Liidus "restauratsiooni" ajajärk, mil konservatiiv-tagurlik poliitika ühendus tugevate neostalinistlike elementidega. Uus juhtkond arvas, et Hruštšov on oma reformidega liiga kaugele läinud ja püüdis asjade käiku muuta endale sobivama suunas".

Eestlased liituvad NLDLiga

1968. aastal sai Soldatov Moskva inimõiguslastelt A. Sahharovi töö "Mõttiklusi..." mis teda aga absoluutselt ei rahuldanud. Ta kirjutas otsekohe Sahharovile vastulause "Loota või tegutseda?" Teksti eelnevalt, enne Moskvasse saatmist läbi Lugenski eesti teititõtlejatel polnud ühtegi märkust ega täiendust. Kuna Moskva, Leningradi ja Kiievi dissidentidelt mingeid positiivseid algatusi ei järgnenud, siis tuli mul endal asi käsile võtta. Asuti koostama dokumenti nimega Nõukogude Liidu Demokraatliku Liikumise Programm. Mõttekaaslasel abistasid nendes küsimustes, milles nad olid paremini kursis. 1969. aasta sügisel sai tekst valmis. Moskvas väljaantav inimõiguslaste illegaalne väljaanne "Jooksvate sündmuste kroonika" andis dokumendile positiivse hinnangu. Hiljem edastas Vabadusraadio NLDL-i Programmi 18 rahvuskeeles. Paldiskis asuva allveelaevnikke õppekeskuse ohvitserid löid NLDL-i eeskujul oma organisatsiooni - Poliitilised Vabaduste Eest Võitlejate Liidu. KGB-i aga õnnestus see organisatsioon varsti avastada ja likvideerida. Kaks ohvitseri, Gavrilov ja Kossõrev, saadeti GULAG-i, allhvitser Paramonov, kes mingeid tunnustusi ei andnud, saadeti vaimuhaiglasse ja "raviti" seal invaliidiks. Ülejäänud asjaosalised pääse-

sõna või mõtteavalduse eest istuma ei pandud ja seetõttu ütlesid paljud välja, mis nad mõnest asjast arvavad. See andis võimudele soodsa võimaluse igasugused teititõtlejad arvele võtta. Ja nagu öeldi "kedagi pole unustatud". Soldatov kirjutas raamatust "Eesti saatuse keerdsõlmes": "Vaatamata ajutistele kordaminekutele hakkasid minu pea kohale kogunema äikesepilved. Mu kontaktid Moskva inimõiguslastega, kriitilised väljendused kehtiva korra ja võimu kohta, ütlesid ühiskondliku demokraatia ja rahvusliku iseseisvuse kasuks ei jäänud võimudele saladuseks... Sellele järgnes omavoli, mil "massilise" koonamise tagajärjel vallandati umbes kümnetuhandelisest TPI personalist üksainus isik – nende ridade kirjutaja. Samas polnud mul kunagi ei tööalaseid märkusi ega noomitusi.... Peale võimuhaaramist Brežnevi rühmituse poolt 1964. aastal algas Nõukogude Liidus "restauratsiooni" ajajärk, mil konservatiiv-tagurlik poliitika ühendus tugevate neostalinistlike elementidega. Uus juhtkond arvas, et Hruštšov on oma reformidega liiga kaugele läinud ja püüdis asjade käiku muuta endale sobivama suunas".

sid kergemate karistustega. Rahulolematuid oli tol ajal palju, aga enamik juhtudest oli tegemist nn. "kohvitiassipositsiooniga". Oldi valmis sõprade ringis kohvitassi ja napsiklaasi taga partei ja valitsust kiruma, kuid sellega ka piirduti. Ja taoline pseudoopositsioon oli võimudele isegi mingil määral kasulik, sest võimaldas nagu kaitseventiil üleauru paha-meede välja lasta. NLDL-i aktivistide soov luua laiem põrandaaluste rühmituste võrk ei õnnestunud. Küll aga õnnestus luua üks grupp Moskvas ja teine Leningradis. Moskvas konstrueeris Aleksandr Bolonkin paljudusmasina ja hakkas välja andma ajakirja "Svobodnaja Mõs". Moskvalased ja Leningradlased kukkusid kinni 1972. aastal, aga oma mõttekaaslasid Eestis nad välja ei andnud.

Venemaa oli rohkem infonäljas

NLDL-i aktivistid olid seisukohal, et igasugune agitatsioon peab olema suunatud esmajoones Venemaale, sest Baltikumi põliselanikud, kes teada tahavad, kuidas meil elati enne nõukogude okupatsiooni, seda ka teavad. Venemaal on aga tõeline informatsioonialg. Kommunistlik ideoloogia oli ju üks küllaltki oluline erinevus oma kaksikvennast natsismist – natsism oli avalikult kuritegelik, mingit vabadust ega demokraatiat ei eksisteerinud ei paberi peal ega tegelikus elus. Kommunism seevastu aga oli äärmiselt valelik ja silmakirjalik. Tegelikkus oli enam-vähem samasugune kui natsismi puhul, paberi peal aga olid kõik vabadused ja õigused kindlustatud. Ja kui suurt ohtu kujutas iga vaba mõtteavaldus oma aja ära elanud diktatuurile, seda näitab kas või asjaolu, et nõukogudevastane agitatsioon ja propaganda olid ohtlikumad kuriteod kui tapmine või röövimine. Tapmine ja röövimine olid kriminaalkoodeksis peatükis "Ohtlikud kuriteod", nõukogudevastane agitatsioon ja propaganda aga peatükis "Eriti ohtlikud riiklikud kuriteod". Samasse peatükki kuulusid ka veel näiteks sabotaaž ja diversion.

Soldatovi enamasti õigus. Isamaalased pole mingid marurahvuslased, vaid pooldavad rahvastevahelist koostööd

Nii nagu see oma peaga mõlevate inimeste juures vahel juhtub, ei olnud Soldatov ja Juskevitš kaugelki kõigis küsimustes samadel seisukohtadel. Mõlemad olid seisukohal, et kommunistlik diktatuur on kuritegelik ja tuleb massilise rahumeelse

tegevusega kehtestada demokraatlik kord. Samal ajal Juskevitš oli seisukohal, et peamine on demokraatia kättevõtmine, küll siis saab ka muud probleemid lahendatud. Soldatov seevastu oli seisukohal, et rahva olulise osa moraal on diktatuuri laostava mõju tagajärjel niipalju langenud, et selle tagajärjel võib kommunistliku diktatuuri likvideerimise järel võimule tulla mingi teine, mis pole eelmisest millegi poolest parem. Selle kohta kirjutas ta: "Inimeseõjate juures võib ka demokraatia inimeseõjmisele". Et seda vältida, tuleb peatähelepanu pöörata ühiskonna moraallitaseme tõstmisele. Kurb küll, kuid tuleb tunnistada, et Soldatovil oli suures osas õigus. Sildid on ju meil vahetatud, aga sisu põhiliselt samaks jäänud. Trammijäneseid ja roolijoodikuid karistatakse, aga sadu inimesi surma saatnud NKVD kaastõuline Idel Jakobson jäi täiesti karistamata. Riiklikud massiteabevahendid avaldavad agaralt ekskommunistidest valvehälisejate nutulaule selle kohta, kuidas me ikka peame Venemaa hästi läbi saama, teistsugused mõtteavaldused aga avaldamist ei leia. Nii nagu tuntud "surupeksja" Hruštšov, kes kompartei XX kongressil vapralt Stalinilt materdas, viimase eluajal aga teda truu teenis, nii on ka meil juut stalinistlikust totalitarismist. NLDL-i seisukohal, et diktatuuride kuriteod saavad võimalikuks eeskätt tänu kaasajooksikutele. Soldatov kirjutas artiklis "Poliitiline terror Nõukogude Liidus" ("Lut's Svobodõ", numbrist ei mäleta): "Kui üks kirvega vehkiv vaimuhaige turuplatsil mitukümmend inimest ära tapab, siis ei tule mitte teda süüdistada, vaid neid, kes kõike seda pealt nägid ega ei võtnud mitte midagi ette, et teda takistada". Isamaalasi nimetatakse marurahvuslasteks või fašistideks. Vastupidiselt ekskommunistidest valvehälisejate väidetele pole isamaalased mingid marurahvuslased, vaid on alati pooldanud rahvastevahelist koostööd.

Müüdi ksenofoobiast ja natsimeelsusest Eestis on välia mõelnud endised okupatsioonivõimu kaasajooksikud, et rahva tähelepanu tegeliku elu probleemidelt kõrvale juhtida. GULAG-is oli mees nimega Sergei Taratuhhin, kes praegu on vaimulik ja tegeleb Hodorkovskiga. Ta rääkis, et oli andnud nõusoleku laagri administratsiooniga koostööks, et nende agentuuri välja selgitada. Tal õnnestuski selgitada, et mõlemad laagris töötavad arstid on ühtlasi KGB kaastõölised. See muidugi kellelegi üllatuseks ei olnud. Samuti rääkis ta, et talle tehti ülesandeks rahvastevahelist

vaenu õhtada. Selles osas võimud seal küll erilist edu ei saavutanud. Poliitvangid olid väga üksmeelsed. Eesti Demokraatliku Liikumise Programmis (see rühmitus loodi koostöös NLDL-i aktivistidega) oli öeldud: "Iga mitte-eestlane, kes võitleb vabaduse ja demokraatia eest, on meie liitlane. Iga eestlane, kes teeb režiimiga koostööd, on meie vaenlane". Koostöö all loomulikult ei mõeldud mitte tööd tavaliises mõttes, vaid koostööd repressiivorganitega.

Aastal 2005 käisin ma GULAG-i Muuseumi kümnendal aastapäeval. Muuseum asub Permi oblastis endise laagri VS-389/35 territooriumil. See laagret tegutses peaaegu NSVL lõpuni ja seetõttu ka suures osas säiliv. Väga meeldiv oli kohata kunagisi saatusekaaslasid, kellest mul on jäänud kõige paremad mälestused.

NSV Liidu lammutasid vastandlikud jõud

Lõpuks võiks püüda vastata küsimusele, kes siis ikkagi lammutas NSV Liidu või vähemalt viis asja niikaugele, et sildid said vahetatud. Arvata võib, et see toimus mitmete, sageli täiesti vastandlike jõudude tegevuse tulemusena. NLDL-i aktivistid ja nende mõttekaaslasel tahtsid demokraatiat ja vabadust, nomenklatuuri esindajad tahtsid saada kapitalistideks või vähemalt Kremli sõltumatuks. Läänes võis ju igakuks, kes oli riigipiruka juurde saanud, meie mõistes rikkaks saada ja hästi elada ka siis, kui ta enam võimu juures ei olnud, NSV Liidus aga olid ka nomenklatuuri esindajad tegelikult vasallid, kes said privileege kasutada seni ja ainult seni, kuni nad olid võimu juures. Kui nad võimu juurest konkurentide poolt eemale tõugati, siis jäid nad ilma privileegidest ja sageli ka peast. Kindlasti oli nomenklatuuri seas nii kommunistliku diktatuuri säilitamise kui ka lammutamise (või vähemalt siidvahetamise) pooldajaid. Milline oli jõudude vahekord, selle kohta võime teha ainult oletusi, kuid võib olla kindel, et päris paljud jõudsid ka lavvikus arusaamisele, et nii igavesti minna ei saa. Ühe Leningradis tegutsenud põrandaaluse organisatsiooni juht Igor Ogurtsov viidi varsti pärast arresterimist kõrgema julgeolekubossi juurde, kes talle sõna otseses mõttes näkku naeris: "Mis, teie tahate meie üle kohut mõistma hakata? Meid tallatakse esimesel päeval jalge alla, kui midagi juhtub." Nii et arvatavasti andsid ka opositsionäärid oma panuse selleks, et lõpuks kaldus kaalukauss muudatuste kasuks.

Kalju Mätik

Lüganuse Vabadussõja ausamba taasavamisest 20 aastat

Päev algas 27. septembril jumalateenistusega Lüganuse kirikus, kus teenisid diakon Einar Roosimägi ja Viru praost Avo Kiir. Järgnes pidulik talitus ausamba juures, kus auvalves olid Alutaguse maleva Lüganuse malevkonna kaitseliitlased, naiskodukaitsjad, noorkotkad ja kodutütred.

Piduliku sündmuse puhuks heisati riigilipp, peeti kõnesid, monumendi jalamile asetati lilli.

Lüganuse segakoor esitas isamaalisi laule. Kaitseleidu rlvadest kõlasid aupaugud. Hiljem toimus pidulik koosviibimine Lüganuse rahvamajas, kus meenutati 20 aasta taguseid sündmusi. Samas oli ka pildimaterjalist koostatud väljapanek ausamba ajalooast. Kohe peale Vabadussõja lõppu moodustati Lüganusel mälestussamba ehitamist korraldav komitee, kuhu kuulusid Kaitseleidu Lüganuse malevkonna toonane pealik August Nurk, arst dr August Lantov, köster August Muda ja ettevõtja Aleksander Pääro. Ausamba kujundamine ja tööd usaldati omakandi mehele skulptor

Voldemar Melnikule (Mellikule). Nurgakivi paigaldati 9. sept 1923. Heledast kivist raiutud 6,4 meetri kõrgune Vabadussõja ausammast valmistis ja avati Lüganuse kiriku lähedasel platsil 28. sept 1924. Monumendile oli kantud 32 Lüganuse kihelkonnast pärineva Vabadussõjas langenu nimeid. Raha kulus ehituseks 50 000 marka. Ajaliselt kulis ehituseks 300 inimeetundi ning 50 hobutööndi. Ausamba juurde kogunes riiklikel tähtpäevadel igal aastal kohalik rahvas. Peeti kõnesid, mälestati langenu kangelasi.

Kohe peale nõukogude okupatsiooni august 26. sept 1940 lasid kohalikud kommunistid ausamba õhku. Järgmisel päeval kogunes ümbruskonna noored purustatud samba juurde, jalamile asetati lilli ja lauldi isamaalisi laule. Selle sündmuse kohta algatasid kommunistid uurimisi, kuid kedagi ei karistatud. Algas sõda ja Vene väed taganesid Narva jõe taha. Lüganuse rahval avanes võimalus ausammast taastada. Taasavamine toimus 13. aug 1944.

Ettevõtmise eestvedajaks oli Lüganuse kirikuõpetaja Martin Ots. Samba avas admiral Johan Pitka. Ta oli istunud Lüganuse rahva üksmeele ja teotahete üle ausamba taastamisel. Avatähtsuse lõpetasid Eesti hünni helid, mida saatis ida poolt kostev kahirumürin. Selle samba ajalugu jäi üsna lühikeseks, sest kohalikud kommunistid õhkisid selle taas ühel hilissügise ööl.

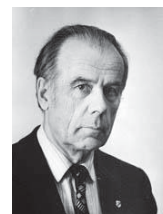
Ausamba ümber valitses vaikus kuni 1957. aasta 23. juunini, mil öösel ilmus ausamba paiknemise kohale parg. Oli tormine öö olnud ja kohale toodud piirivalve koer ei suutnud pärja tootja järgi üles leida. NKVD-l jäi „kuritegu“ lahendamata. Taas moodus aeg ning 1965. aasta 23. veebruaril öösel süütas kellegi käsi monumendi asukohas suure rahvusvärvides küünlaga. See sai seal põleda vaid paar tundi, sest kohalik kommunist korjas küünlaga ära. Tuli jäi tuha alla hõõguma. 1988. aasta maikuus toimus ausamba asukohas meeleavaldus, milles jäi kõlama sõda taastamisest. Sama aasta 23. augustil kogunes

Lüganuse pastoraati taastamiskomisjon, kuhu kuulusid kirikuõpetaja Üllar Kask, Uno Säästla, Jaan Lont, Avo Kiir, Ahto Kaasik, Kalev Naur ja Kunnar Liira. Ausamba kuu taastas Voldemar Melliku järeltulija. Nurgakivi paigaldati järgmise aasta 6. augustil ja pidulik taasavamine oli juba sama aasta 30. septembril. Ausammast taheti uuesti purustada 1992. aasta 21. juuni öösel. Õnneks olid lõhkaengud paigutatud asjatundmatult, mistõttu saadi monumendist lahti vaid killud, kuju jäi terveks. Järgmise aasta suveks olid kahjustused kõrvaldatud Politsei otsis plahvatus korraldajaid, kahjuks tulemusteta. Pärast nimetatud sündmust võtsid Lüganuse malevkonna kaitseleitlased monumendi oma valve alla. Praegu hoiavad ausamba ümbrust korras Alutaguse maleva Lüganuse malevkond ja Lüganuse vald. Eniline tänu kuulub siinkohal Ants Kangrole!

Kaitseleitlane
Ants Nurk

Mart Niklus soovitab

GULAGi endise poliitvangi arvates oleks hämmis ja fantaseerimise asemel „muistse vabadusvõitluse“ teemal küll intelligentssem ja mõttekam teha ajalooline dokumentaalfilm sellest vabadusvõitlusest, mis toimus Eestis pärast „Nimesid marmortahvli“, täpsemalt - Eesti Teistest Vabadussõjast ja vastupanuliikumisest Nõukogude kommunistlikele okupatsioonirežiimile pärast Stalini surma, kuni sovetivõimu lõpuni 1991. aastal välja. Filmis tuleks üksikasjalikult käsitleda kompartei ja KGB terrorit teistimõelajate ja vabadusvõitlejate kallal, patriootide saatmist GULAGi nende „parandamiseks ja ümberkasvatamiseks nõukogude inimesteks“ (näiteks Jüri Kuke juhtum), eesti soost kvilingsite ja petäänide kollaboratsionismi Kremliiga, seniste kommunistiehitajate kannapöördeid ja värvitvahet

tamisi nn laulva revolutsiooni ajal, 1979. aasta Balti Apelli jne. Minu arvates oleks just seesugust filmi mitmes keeles subtiitritega vaja - mitte aga „stalinismi kuritegude“ abstraktselt hukkamõistmist, aastast aastasse korraldatavat nuttu ja hala küüditatute ümber, poliitilise trallitamise ja lullilöömise ülistamist (nn laulva revolutsiooni ja Balti kett, „Ükskord võidame niikuinii“), eurusou ajatollade heroiseerimist jne.

Jüri Lina etteheited Edvins Šnorele

Meilgi mõnevõrra tuntud filmi „Soviet Story“ autorile Edvins Šnorele heidab Jüri Lina ette pealiskaudsust. Šnore olevat liialt usaldanud talle kätte puutunud andmeid N Vene kommunistide kuritegudest ja tulemuseks on ilustatud ning liitsustatud pilt tegelikusest. Etteheited:

- Miks filmi autor ei rääkinud uuest näljahädast Ukrainas 1940. aasta teisel poolel, milles oli mängus Hruštšovi käsi?
- Miks ei näidatud tskeana järeltulijate järgi pidi mõlemal pool Narva jõge loodama 10 versta laiune neutraalvöö, kus ei tohi pidada sõjaväge, sõjamoona ega sõjariistu. Vaidlused ja argumentide pidamine mõlemal poolel lõppes alles südaöö. Venelased ei andnud järele, vahearu jäi alla kirjutamata ja ägedad kalalategid Narva rindl jätkusid. 30. detsembri koosolekul võisid venelased ilma eriliste vaidlusteta tagasi oma nõude neutraalvööle osas. See tuli Poskale üllatusena, kuna ta oli ette valmistunud selleks, et venelased jonnivad oma väarikuse hoidmiseks veel vähemalt paar nädalat. 31. detsembril läks konverents kõik libedasti. Jõululaupäevane tekst sai ümber kirjutatud vaid kuupäeva muutes. Allakirjutatud teksti järgi hakkas vahearu kehtima 3. jaanuaril kell 10.30 (kell 12.00 Moskva aja järgi). See pidi kestma kuni 10. jaanuarini 1920 ja jätkuma automaatselt, kui kumbki pool seda ei lõpetata, 24-tunnise ülesülemistähajajaga.

- Miks ei ole nimetatud Nõukogude ajal kommunistide poolt omaksooetud ohvrite arvu 147 miljonit?
- Jüri Lina käsitleb Auschwitzit teemata raamatus „Maailmaehitajate pettus“. Sellest tuleb

juttu ka tema tulevases filmis. 25-aastase uurimistöe jooksul on autoril tekkinud mitmeid küsimusi, näiteks:

- Miks pole USA Riigiarhiivis ühtki dokumenti nn holokausti kohta? Moskva andis Auschwitzit dokumendid bakaks 1992. aastal. Need räägivad selgelt keelt Nõukogude propaganda versiooni kahjaks. Kus on siis paberid holokausti kohta?
- Miks Auschwitzit silte vahetatatakse? Varem olid sildid - hukatud kuus miljonit juuti, siis kolm miljonit, siis 1,3 miljonit ja nüüd teatab siit (mida ei lubatud filmida), et hukkus tuhandeid inimesi.
- Miks kiusatakse taga Rooma professorit Antonio Caracciolti, kes on uurinud holokaustiga seoses olevaid materjale?

Mart Nikluse
andmeid

MIS TEEKS EESTI ILMA ...

Mihhail Stalnuhni, kes arwab ilmselt, et venelastele tehakse Eestis iliga, on esitanud mõtlemängu: mis teeks Eesti, kui ühel hommikul selgub, et kõik venelased on riigist kadunud. POKK/JOKK-mõttevisiga meediategelased ruttasid kohe rehkendama, et 62 kooli jääks tühjaks, Eestis jääks elektrita jne. Aga see on mõtlemängust ainult esimene pool, teine on: mis teeksid need venelased ilma Eestita? Kusagile peaksid nad ju minema? Ja kui neil siin paha on, võnuksid nad minna millal tahes. Miks nad pole läinud? Neid ja teisi diasporas elavaid venelasi ootab ju Putini Venemaa, kus neile jätkub põhja- ja idaarvustest silmapiirini ruumi ning võimalusi. Siinkohal ei taha ma solvata Eesti venelasi kui rahvust, jätkan ainult Stalnuhni, kes on endale võtnud vooli kõigi venelaste nimel rääkida, mõttekäiku. Eestlased on ajaloo jooksul mitu korda üle elanud suuremaid rahvastiku kaotusi kui Stalnuhni esitatu. Oleme toime tulnud.

OMA MAA

Tellimisnumber 00911

Toimetus	KL Sakala Malev Peetrimõisa 71024 Viiljandimaa
Väljaandja	Kaitseleidu Sakala Malev pealik kol-Ita Anto Kergand tel. 435 5575, faks 435 5579, e-mail: oma.maa@mail.ee
Toimetajad	Priit Silla 528 4734, e-mail: priit.silla@mail.ee Kerstin Käärik 522 1866, e-mail: kerstin.kaarik@mail.ee

Väljavõte
Priit Sillalt

Trükk OU Vali Press, Põltsamaa

Meenutusi Tartu rahu konverentsilt

(algus novembrikuu Oma Maas nr 119)

Kindral Kostjajev, kes lahkus Tartust koos Krassiniga, ei sõitnud Moskvasse, vaid läks rindele, et õhutada punaväelasi ägedamalt ründama eestlasi. Ta koostas lennlehe pealkirjaga „Daješ Narvu!“ (anna Narva). Sellest lennlehest sai Soots ühe eksemplari enda kätte. Vaheajale järgnenud koosolekul 22. detsembril teatas Joffe, et tema asendab nüüd Krassinit. Poska omakorda teatas, et Vene delegatsiooni poolt esitatud piiride fikseerimise projekt (piir Rakvere taga) on Eestile absoluutselt vastuvõetamatu. Kui Vene pool jääb oma projekti juurde, pole mõtet konverentsi jätkata. See oli ultimaatum. Kõik ootasid hinge kinni pidades, mida ütleb Joffe. Too võitis näpitsprillid ninalt, puhastas need hoolikalt, püüdis koguda samasugust külma verd, mida oli ilmutanud Poska, ja pärast küllaldast venitamist ütles: „Ma nõustun täielikult lugupeetud Ivan Ivanõtši ütlega, et piirid on eestlastele tähtis küsimus, ja tuletan meelde minu eelkäija Leonid Borissovitsi sõnu, et N Vene on valmis tegema kontsessioone. Rahusoovi nimel olemine seni näidanud vastutulekut Eestile mitmes küsimuses. Oleme valmis samas vaimus seda tegema ka edaspidises töös. Mis puutub piiridesse, siis panen ette arutada seda uuel komisjonil, mille liikmeteks esitan teid Ivan Ivanõtši ja mind ennast.“ Sellega oli venelaste väärkuis päästetud ja olukord lootustandev. Joffe ja Poska jõudsid mitme tassi tee taga ja paksu tubakasuitsu sees omaette toas õhtuks uuele Vene ettepanekule: piiriks on Narva jõgi, Peipsi järv, mille saared jäävad Venemaale, ja rahvahääletus Petserimaal. Järgmisel koosolekul vaidlustas Soots selle ettepaneku. Ta nõudis, et meile saame maariba teisel pool Narva jõge. See peab olema küllalt lai, et vene-

lane ei küüniks tegema kurja Narva linnale kahirutulega. Peipsi saared peavad jääma meile eestlaste pärast, kes seal elavad. Petserimaa ei tule teha rahvahääletust. Jumal teab, kaua see kestab ja kas me peame kogu aja edasi sõidima? Soots näitas seda soovivat piiri kaardil. Kuna Soots tegi oma ettepaneku temale omase temperamentiga, ohkas Poska südamest: „Kindralihärra, kindralihärra, vaadake ette, et teie strateegilised soovid viimati piiri lõhki ei aja.“ 23. detsembri koosolekul teatas Joffe, et Vene delegatsioon esitas komisjonile uue piiride projekti, milles on tehtud suuri järeleandmisi Eestile (peeti silmas piiri Narva jõel). Sellele vastas Soots, öeldes muuseas: „Ei saa mingi loogika järgi lugeda järeleandmiseks või kontsessiooniks žesti, mis pretendeerib sellele, nagu antaks eestlastele kingituseks maa-ala, mida nad omasid juba igivanas minevikus, varem kui sündis Vene riik. Ka praegu omavad seda maa mitte venelased, vaid eestlased. Meil on õigus selle maa peale, mille kohta te ütlete, et olete teinud meile järeleandmise. Te ei saa meile midagi järele anda või kinkida, mis ei ole teie oma. Piiri tuleb nihutada versta kümme põhja-ida suunas teisele poole Narva jõge. Seda Eesti riigi julgeoleku huvides. Minu poolt ette pandud maariba ei ole asustatud venelastega, vaid eestlastega ja nende sugulaste ingerlastega. Peipsi järve saared peavad jääma Eestile, sest seal elavad eestlastest kalurid. Piiri lõuna pool Peipsi järve peab hõlmama Irboska kõrgustikke, mis on olulised Eesti kaitsele.“ Seepeale ägestus Kostjajev: „...Eesti on näidanud agressivsust meie vastu ja seega andnud meile õigustatud põhjuse kanda hoolt Petrogradi julgeoleku eest. ...Nüüd nutab kindral Soots krododillipisaraid Narva pärast, millele Vene kahirud võivad häda teha. Meie

ei soovi Narvale mingit kurja ega mõista ironiat, kes kindral Soots, olles tulnud kõnelema rahuist, hoopis esitab provokatsioonilisi mõtteid sõja kohta.“ Nüüd luges Soots ette lennlehe „Daješ Narvu“, milles oli öeldud, et Eesti kodanlik valitsus oma viimases surmahädas on palunud Nõukogude valitsust astuda temaga läbirääkimistesse, et punaarvustelased, kes on õppinud tundma oma alatut ja salakavalat vaenlast, ei lase end petta. Anname surmahoobi vaenlasele seega, et marulise atakiga võtame Narva. Punaväe sõjahüüde on „Daješ Narvu!“ Kostjajevile mõjus lennlehe ettelugemine kui härglane punane rätik. Ta hüüdis raevukalt, et tema pole seda lennlehte kirjutanud, millele Soots vastas, et kirjutatud ei ole, küll aga inspireerinud. Teie ajate punaväge Narvale kallale vaatamata oma kinnitusele, et selle linna vastu pole teil kurja mõtteid. Meie vastus teie sõjahüüdele on EI! Kui Kostjajev põhjendas Venemaa vajadust Peipsi saarte järele majandusliku argumentiga – saartel on suured soolakaevandused, kust Petrograd üle Oudova on soola saanud – puhkes üldine naerulagin, mille saatel arusaamatult lahenes. Õhtuks võttis Joffe vastu meie piirikaava, välja arvatud kõrgendatud asuv Kobeljaki küla, mis jäi venelastele. Kuna nüüd oli meile tähtsates küsimustes kokkulepe venelastega olemas ja ka venelased olid rahul neile lubatud sõjaliste tagatistega, võis homme jõululaupäeval loota vahearu allakirjutamist. See oleks parim jõulukink kogu meie rahvale. 24. detsembril hommikusel koosolekul peatuti igal seni kokkulepitud punktil eraldi ja nenditi, et mõlemad pooled olid saavutatuga nõus. Jäi üle vahearu lepingu tekst puhtalt ümber kirjutada, et see õhtusel koosolekul alla kirjutada. Seda koosolekut juhatas Joffe. Ta

nenis, et vahearu lepingu tekst on allakirjutamiseks valmis, kuid Vene delegatsioonil on tekkinud tarvidus nõuda lisatagatist juba kokkulepitud sõjaliste tagatiste juurde. Lisatagatise järgi pidi mõlemal pool Narva jõge loodama 10 versta laiune neutraalvöö, kus ei tohi pidada sõjaväge, sõjamoona ega sõjariistu. Vaidlused ja argumentide pidamine mõlemal poolel lõppes alles südaöö. Venelased ei andnud järele, vahearu jäi alla kirjutamata ja ägedad kalalategid Narva rindl jätkusid. 30. detsembri koosolekul võisid venelased ilma eriliste vaidlusteta tagasi oma nõude neutraalvööle osas. See tuli Poskale üllatusena, kuna ta oli ette valmistunud selleks, et venelased jonnivad oma väarikuse hoidmiseks veel vähemalt paar nädalat. 31. detsembril läks konverents kõik libedasti. Jõululaupäevane tekst sai ümber kirjutatud vaid kuupäeva muutes. Allakirjutatud teksti järgi hakkas vahearu kehtima 3. jaanuaril kell 10.30 (kell 12.00 Moskva aja järgi). See pidi kestma kuni 10. jaanuarini 1920 ja jätkuma automaatselt, kui kumbki pool seda ei lõpetata, 24-tunnise ülesülemistähajajaga. Poska oli heatujuline nagu kõik teisedki. Lõunalausa ütles ta, et poliitiline osa tulevasesst rahulepingust on meil tegelikult juba välja kaubeldud. Jääb üle veel arutada majanduslikke küsimusi ja õiendada mõningaid teisejärgulisi asju. 10. jaanuaril õhtul hakkas Poskal ootamatult halb. Keset jutuajamist langes Poska äkki pea katele, nii et kuldraamaga prillid kukkusid ninalt. Ta ütles, et rinnas on krambid, süda... Peale lõpukõnet Tartu rahu lepingu allakirjutamisel 2. veebruaril 1920 jäi Jaan Jaani poeg Poskal elada veel kuu ja viis päeva. Tema oli Tartu rahu Eesti poole sepp.